

Euroazjatycka Wspólnota Gospodarcza jako instrument współpracy gospodarczej oraz narzędzie nacisku politycznego

Autor: Antoni Kolek

Streszczenie:

Celem niniejszej pracy jest przedstawienie Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej (EaWG) jako organizacji ponadnarodowej działającej na rzecz współpracy gospodarczej w regionie Azji Centralnej, a także, jako narzędzia wpływu politycznego Federacji Rosyjskiej. Praca zawiera charakterystykę Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej, jako organizacji międzynarodowej, główne cele i zadania organizacji, strukturę i organy, a także specyfikę budżetu i instrumentów oddziaływania. Główną tezą pracy jest założenie o dualnym charakterze realizowanych celów przez Federację Rosyjską w regionie Azji Centralnej. W pracy przedstawione są przykłady zarówno współpracy w sferze gospodarczej pomiędzy państwami członkowskimi Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej jak i próby oddziaływania politycznego Federacji Rosyjskiej na inne kraje regionu Azji Centralnej.

Wstęp

Praca ma na celu przedstawienie specyfiki procesów integracyjnych w regionie euroazjatyckim na podstawie Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej (EaWG). W pierwszej części pracy ukazane są etapy integracji w ramach Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej. Druga część pracy zawiera przedstawienie głównych celów i zadań EaWG. Następnie przedstawione są podstawy prawne funkcjonowania Wspólnoty oraz jej organy. Po czym zaprezentowane są przykłady wspólnych projektów w ramach Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej. Artykuł wieńczy podsumowanie zawierające odniesienie do sytuacji geopolitycznej oraz próbę zarysowania perspektyw przemian i rozwoju Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej.

Etapy integracji w ramach Wspólnoty

Geneza Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej (EaWG) sięga roku, 1996 kiedy Białoruś, Kazachstan, Kirgistan i Federacja Rosyjska podpisały umowę o zacieśnieniu współpracy gospodarczej i współpracy w dziedzinie pomocy humanitarnej, wyrażając wolę utworzenia Wspólnoty Zintegrowanych Państw, mającej przekształcić się później w unię celną. Jednak przyspieszenie integracji państw nastąpiło dopiero po dojściu do władzy w Rosji Władimira Putina, który 10 października 2000 roku zainicjował w Astanie podpisanie

porozumienia porozumienie w sprawie utworzenia Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej. Traktat założycielski, który wszedł w życie 30 maja 2001 roku zakładał ścisłą i skuteczną współpracę gospodarczą i handlową w celu osiągnięcia celów i zadań określonych przez strony umowy. Kolejnym etapem integracji na obszarze byłego ZSRR było przyznanie statusu obserwatora Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej, w 2002 roku Mołdawii, Ukrainie oraz w 2003 roku Armenii. Z kolei sama Eurazjatycka Wspólnota Gospodarcza, w 2003 roku, uzyskała status obserwatora przy Zgromadzeniu Ogólnym ONZ, co zostało odebrane, jako docenienie dążeń integracyjnych Federacji Rosyjskiej w regionie oraz podnosiło prestiż organizacji. Należy także wspomnieć, że w latach 2006-2008 członkiem Wspólnoty był Uzbekistan, który ze względu na „wątpliwości, co do skuteczności realizacji celów EaWG” zawiesił członkostwo w organizacji, jednak wielu komentatorów zwracało uwagę na brak woli podejmowania zobowiązań wobec krajów EaWG, a także regionalną rywalizację pomiędzy Kazachstanem a Uzbekistanem¹.

Cele i zadania EaWG

Podstawowym dokumentem konstytuującym powstanie i działalność Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej jest Traktat o utworzeniu Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej z dnia 10 października 2000 roku, w którym zaznacza się, że celem jest stworzenie wspólnej przestrzeni ekonomicznej na obszarze postradzieckim² oraz dążyć integracji państw członkowskich ze światową gospodarką. Do szczegółowych zadań w ramach Wspólnoty należy między innymi współpraca w dziedzinie polityki transportowej, wypracowanie wspólnych taryf i wspólną politykę transportową oraz stworzenie infrastruktury transportowej na obszarze wspólnoty. Innym polem zainteresowań Wspólnoty jest sektor energetyczny, w którym dąży się do polepszenia standardów w dostarczaniu energii do wszystkich odbiorców na jej terenie³. Kolejną grupę zagadnień stanowią migracje pracowników oraz związane z tym zjawiska społeczno-ekonomiczne. Wreszcie ważnym elementem procesu integracji jest rolnictwo, a w szczególności dążenie do ustanowienia wspólnych regulacji i wspólnego podejmowania działań w obszarze rolnictwa oraz ukształtowanie wspólnego rynku rolnego mające się odbywać poprzez ograniczenie kosztów transportu, przechowywania i sprzedaży

¹ A. Kurtov, Uzbekistan does not want to be encumbered with partnership liabilities, Institute for Strategic Researches, <http://enews.fergananews.com/news.php?id=844&mode=snews> dostęp 30.05.2013 r.

² art. 2, Traktat o utworzeniu Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej z dnia 10 października 2000 r.

³ Podstawy polityki energetycznej państw członkowskich EaWG 28.02.2003 r., <http://www.evrazes.com/docs/view/64> dostęp 30.05.2013 r.

artykułów rolnych⁴. Takie rozłożenie akcentów w ramach obszarów integracji i współpracy bez wątplenia przypomina proces powstawania Unii Europejskiej. Wydaje się, że EaWG wzorowana jest na dorobku wspólnotowym UE, wiele rozwiązań stosowanych w Unii przenoszonych jest do systemów prawnych państw członkowskich EaWG, a system aktów prawnych jest coraz bardziej rozbudowywany.

Podstawy prawne i organy działania EaWG

Do podstawowych aktów prawnych obok Traktatu o ustanowieniu EaWG, należy oświadczenie szefów państw Republiki Białorusi, Republiki Kazachstanu, Republiki Kirgiskiej, Federacją Rosyjską i Republiką Tadżykistanu w sprawie utworzenia Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej, które jako cel powstania organizacji stawia: „wspieranie współpracy gospodarczej, handlu, skuteczne tworzenie unii celnej i wspólnej przestrzeni gospodarczej, koordynację integracji Wspólnoty do światowej gospodarki i systemu międzynarodowego handlu”. Warto także podkreślić, że art. 17 Traktatu stanowi, że językiem urzędowym EaWG jest język rosyjski⁵, co może być uzasadniane, jako optymalne rozwiązanie dla współpracy pomiędzy państwami, dla których język rosyjski można uznać za powszechny. Jednak brak traktatowego uznania języków narodowych państw członkowskich, może być odbierany, jako próba dominacji, czy kulturowego uzależnienia członków EaWG od Rosji.

Oprócz głównych dokumentów prawa pierwotnego Wspólnoty przyjętych zostało wiele dokumentów programowych, koncepcji prowadzenia polityk szczegółowych, a także porozumień pomiędzy państwami członkowskimi Wspólnoty. Warto także powiedzieć o wtórnych źródłach prawa, do których należą Decyzje Rady EaWG, zalecenia Zgromadzenie Międzyparlamentarnej EaWG, czy wyroki Sądu Wspólnotowego odpowiednika Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości.

Głównym organem Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej jest Rada Międzypaństwowa, w skład, której wchodzi szefowie państw i rządów państw członkowskich. Do zadań Rady należy określanie strategii i kierunków rozwoju dla EaWG, ze szczególnym uwzględnieniem perspektyw integracji, a także harmonizacja ustawodawstwa

4 Koncepcja wspólnej polityki rolnej Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej 25.03.2005 r., <http://www.evrazes.com/docs/view/65> dostęp 30.05.2013 r.

5 art. 17, Traktat o utworzeniu Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej z dnia 10 października 2000 r,

krajowego z dorobkiem Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej⁶. Przewodnictwo w Radzie sprawowane jest rotacyjnie według kolejności alfabetycznej państw członkowskich, a sekretariaty Rady znajdują się w Moskwie i Astanie. Podległym Radzie organem EaWG jest Komitet Integuracyjny, w którego skład wchodzi zastępcy szefów rządów. Do głównych zadań tego organu należy wykonywanie decyzji zatwierdzonych przez Radę, a także koordynacja działań integracyjnych. Siedzibą Komitetu jest Moskwa a spotkania jego członków odbywają się przynajmniej cztery razy w roku.

Wybierani delegaci, spośród deputowanych parlamentów krajowych tworzą Zgromadzenie Międzyparlamentarne EaWG, czyli organ mający na celu współpracę z krajowymi parlamentami na rzecz ujednoczenia norm prawnych i podnoszenie jakości stanowionego prawa. Siedzibą Zgromadzenia jest Sankt Petersburg, a w jego ławach zasiada 70 deputowanych: 28 z Rosji, po 14 z Białorusi i Kazachstanu oraz po 7 z Kirgistanu i Tadżykistanu⁷. Stale działającym organem EaWG, którego prace toczą się pomiędzy posiedzeniami Rady i Komitetu jest Komisja Stały Przedstawicieli do EaWG, która zapewnia bieżącą działalność Wspólnoty, a także przygotowuje posiedzenia Rady i Komitetu EaWG.

Władza sądownicza Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej skupiona jest w Sądzie Gospodarczym Wspólnoty Niepodległych Państw, stanowiącym trybunał dla EaWG, który rozpatruje spory gospodarcze między członkami EaWG, a także rozstrzyga kolizje norm prawnych powstałe w wyniku przyjętych decyzji i ich realizacji na gruncie prawa wspólnotowego⁸. Siedzibą Sąd jest Mińsk, a skład sędziowski stanowią prawnicy ze wszystkich krajów EaWG.

Jak wynika z opisu struktury Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej jest ona wzorowana na Unii Europejskiej z uwzględnieniem specyfiki kultury politycznej krajów wschodu. Należy zwrócić uwagę na istnienie zarówno organów prawodawczych, wykonawczych jak i sądowniczych na poziomie ponadnarodowym, a także na deklarowany pluralizm narodowy, a także na rządy prawa.

6 Statut Rady Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej 31.05.2001 r., z późniejszymi zmianami, <http://www.evrazes.com/docs/view/5> dostęp 30.05.2013 r

7 Regulamin Zgromadzenie Międzyparlamentarnej Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej <http://www.ipaeurasec.org/mpa/?data=mpa&noflash=yes> dostęp 30.05.2013 r.

8 Umowa Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej i Wspólnoty Niepodległych Państw powołująca Sąd Gospodarczy WNP jako trybunał Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej z 3.03. 2004 r., <http://www.evrazes.com/docs/view/23> dostęp 30.05.2013 r.

Wspólne projekty w ramach EaWG

Do wspólnych inicjatyw w ramach Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej należy zaliczyć zarówno finansowe instrumenty oddziaływania jak i projekty o charakterze społeczno-politycznym. Głównym instrumentem finansowym EaWG jest, opracowywany jest corocznie przez Komitet Integracyjny i zatwierdzany przez Radę Międzypaństwową, budżet Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej, w którym 40% wpływów do budżetu stanowi składka Rosji, po 20% składki Białorusi i Kazachstanu oraz po 10 % Kirgistanu i Tadżykistanu⁹. Taki podział obciążeń składkowych idzie w parze z wpływami politycznymi. Rosja wpłacając najwięcej do budżetu EaWG nie tylko posiada decydujący głos w sprawie podziału zgromadzonych środków, ale także podejmuje próby rozgrywania krajów członkowskich przy ustalaniu budżetu. Ważnym instrumentem finansowym jest także Fundusz Antykryzysowy, ustanowiony w 2009 roku, którego misją jest „działanie na rzecz przezwyciężenia skutków światowego kryzysu przez państwa-strony Funduszu, a także zapewnienie długoterminowej stabilności i rozwoju gospodarek oraz promowanie integracji gospodarek Państw będących stronami członkami Funduszu”¹⁰. Kraje członkowskie ustanawiając Fundusz zadeklarowały samoopodatkowanie na rzecz krajów, które najsilniej odczuły skutki światowego kryzysu, jednocześnie Rosja zobowiązała się wpłacić 7,5 mld USD, Kazachstan - 1 mld USD, Białoruś - 10 mln USD, Armenia - 1 mln USD, oraz Kirgistan i Tadżykistan po 1 mln USD. Dysproporcja wkładu do nowopowstałego Funduszu jest wyraźnie widoczna, aby w pełni naświetlić należy podkreślić, że ze środków Funduszu w 2010 r. środków finansowo kredyt dla Tadżykistanu w wysokości 70 mln dolarów¹¹, a w 2011 r. postanowiono udzielić niskoprocentowanego kredytu Białorusi w wysokości 3 mld USD¹².

Innym projektem, którego rzeczywiste cele, w stosunku do deklarowanych, rodzą wątpliwości jest Rada Biznesowa. Jej przedstawiciele zapewniają, że celem działalności rady jest „promowanie stałego rozwoju wzajemnie korzystnej współpracy handlowej i gospodarczej i współpracy w EaWG i ustanowienie bezpośrednich powiązań między przedsiębiorstwami i przedsiębiorstwami Wspólnoty”. Przedstawiciele Rady Biznesowej

9 Porozumienie państw EaWG w sprawie budżetu <http://www.evrazes.com/docs/view/560> dostęp 30.05.2013 r.

10 Traktat ustanawiający funduszu antykryzysowego z Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej, <http://acf.eabr.org/>, dostęp 30.05.2013 r.

11 IV posiedzenie Rady Funduszu Antykryzysowego 18.07.2010 r., http://acf.eabr.org/media/img/rus/acf/chetv_zasedanieacf.pdf dostęp 30.05.2013 r.

12 V posiedzenie Rady Funduszu Antykryzysowego 4.07.2011 r., http://acf.eabr.org/media/img/rus/acf/pyatoe_zasedanieacf_rus_new.pdf dostęp 30.05.2013 r.

podkreślają wolę integracji przedsiębiorców i przemysłowców na obszarze EaWG, a także ich współpracę na szczeblu ponadnarodowym. Jednak pojawiające się głosy krytyczne zwracają uwagę na możliwość podporządkowania przez wielkie Rosyjskiej koncerny mniejszych i słabszych ekonomicznie przedsiębiorstw z państw Azji Centralnej, a także ograniczenie konkurencyjności poprzez skupienie w jednym ośrodku decyzyjnym cały branż czy nawet gałęzi przemysłu.

Kluczowym przejawem integracji gospodarczej było ustanowienie unii celnej, czyli zniesienia ceł i taryfy w obrotach handlowych oraz ustalenia ram wspólnej politykę handlową na obszarze Rosji, Białorusi i Kazachstanu z możliwością objęcia unią innych państw EaWG. Unia funkcjonuje od 1. lipca 2010 roku jednak zanim jeszcze zdążyła wejść w życie, w grudniu 2009 na nieformalnym szczycie Rady w Almaty prezydenci Białorusi, Kazachstanu i Rosji, zatwierdzili plan działań w sprawie utworzenia Wspólnej Przestrzeni Gospodarczej, która ma być kolejnym krokiem do stworzenia wspólnego obszaru gospodarczego na terenie całej EaWG¹³.

Podsumowanie:

Obserwując procesy integracyjne na obszarze Azji Centralnej trudno prezentować jednoznaczne stanowisko. Z jednej strony powiązanie gospodarek i instytucji politycznych powinno skutkować stabilizacją sytuacji politycznej w regionie oraz wchodzeniem na ścieżkę wzrostu republik postradzieckich. Z drugiej jednak strony trudno nie oprzeć się wrażeniu, że Rosja dąży do podporządkowania sobie państw Azji Centralnej i Europy Wschodniej uznając, że czasy upadłego imperium i dominacji Rosji wracają. Jednocześnie warto przytoczyć międzynarodowy dyskurs mówiący o Euroazjatyckiej Wspólnocie Gospodarczej, który nacechowany jest negatywnie. W. Inozimcew mówi o „Konfederacji dyktatorów Putina”¹⁴, twierdząc, że Rosja tworząc EaWG pokazuje światu zasięg swoich wpływów. Co więcej Inozimcew zwraca uwagę na podporządkowanie elit państw centralno-azjatyckich oraz możliwość „wyprzedania” suwerenności swoich państw w zamian za przywileje wewnątrz Rosji.

13 Jarosiewicz A., Kłysiński K., Wiśniewska I., Wspólna Przestrzeń Gospodarcza: kolejny etap integracji wokół Rosji, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2010-12-15/wspolna-przestrzen-gospodarcza-kolejny-etap-integracji-wo> dostęp 30.05.2013 r.

14 Gazeta Wyborcza 3.02.2012 r, Rozmowa z W. Inozimcewem, Konfederacja dyktatorów Putina, http://wyborcza.pl/1,76842,11080832,Konfederacja_dyktatorow_Putina.html, dostęp 30.05.2013 r.

Istotnym wydaje się także fakt wzorowania się Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej na dorobku Unii Europejskiej. Jasnym jest, że póki, co EaWG nie może być konkurencją dla UE, jednak z biegiem czasu procesy integracyjne, którym patronuje Rosja mogą być alternatywą dla europejskich dążeń Ukrainy. Przedmiotem dalszych badań może być także proces integracji w ramach EaWG, która może się zarówno rozszerzać o nowe kraje, jak też przyjąć nowe ramy współpracy na przykład, jako Unia Euroazjatycka.

Wydaje się, że Ukraina jest naturalnym buforem pomiędzy dwoma wielkimi organizacjami międzynarodowymi, (czy nawet cywilizacjami) i będzie miejscem ścierania się wpływów, interesów, a także kultur „europejskiej” i „azjatyckiej”. W konsekwencji koncepcja partnerstwa wschodniego Unii Europejskiej będzie konfliktowała się z wolą włączenia Ukrainy do Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej, co uważa się za warunek *sine qua non* istnienia EaWG.

Bibliografia:

1. Ambasada RP w Moskwie, Unia celna. Wspólna przestrzeń gospodarcza. Białoruś-Rosja-Kazachstan., Moskwa 2011 r.,
2. Gazeta Wyborcza 3.02.2012 r., Rozmowa z W. Inozimcewem, Konfederacja dyktatorów Putina, http://wyborcza.pl/1,76842,11080832,Konfederacja_dyktatorow_Putina.html,
3. Jarosiewicz A., Kłyśński K., Wiśniewska I., Wspólna Przestrzeń Gospodarcza: kolejny etap integracji wokół Rosji, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2010-12-15/wspolna-przestrzen-gospodarcza-kolejny-etap-integracji-wo>
4. Koncepcja wspólnej polityki rolnej Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej 25.03.2005 r., <http://www.evrazes.com/docs/view/65>
5. Kurtov A., Uzbekistan does not want to be encumbered with partnership liabilities, Institute for Strategic Researches, <http://enews.fergananews.com/news.php?id=844&mode=snews>
6. Podstawy polityki energetycznej państw członkowskich EaWG 28.02.2003 r., <http://www.evrazes.com/docs/view/64>
7. Porozumienie państw EaWG w sprawie budżetu <http://www.evrazes.com/docs/view/560>
8. Regulamin Zgromadzenie Międzyparlamentarnej Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej <http://www.ipaeurasec.org/mpa/?data=mpa&noflash=yes>
9. Statut Rady Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej 31.05.2001 r., z późniejszymi zmianami, <http://www.evrazes.com/docs/view/5>
10. Traktat ustanawiający funduszu antykryzysowego z Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej
11. Traktat o utworzeniu Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej z dnia 10 października 2000 r.
12. Umowa Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej i Wspólnoty Niepodległych Państw powołująca Sąd Gospodarczy WNP jako trybunał Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej <http://www.evrazes.com/docs/view/23>

Summary:

The purpose of this article is to present the Eurasian Economic Community as a international organization acting on behalf of economic cooperation in Central Asia, as well as a tool of political influence of the Russian Federation. The article presents the characteristics of the Eurasian Economic Community as an international organization, with her main objectives and tasks of the organization, structure and specifics of the budget and other instruments. The main thesis of the article is the assumption of the dual nature of the objectives pursued by the Russian Federation in the region of Central Asia. The article gives examples of both; cooperation in the economic field between the member states and the attempts of the Russian Federation's political impact on other countries in Central Asia.

Antoni Kolek - doktorant polityki społecznej na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego. Absolwent polityki społecznej. Student I roku studiów II stopnia studiów euroazjatyckich, magistrant gospodarki przestrzennej w Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych Uniwersytetu Warszawskiego. Autor kilku publikacji i artykułów z zakresu polityki społecznej, rynku pracy i rozwoju społeczno-gospodarczego.